

Archeologisch onderzoek Uitbreiding Begraafplaats De walakker te Zuidlaren

Inventariserend veldonderzoek

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 238

Uitbreiding Begraafplaats De Walakker te Zuidlaren

Archeologisch Inventariserend Veldonderzoek

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 238

Definitief

ISSN 1573-5710

Opdrachtgever:
Gemeente Tynaarlo

Grontmij Nederland bv
Assen, 9 december 2008

Verantwoording

Titel : Uitbreiding Begraafplaats De Walakker te Zuidlaren
Subtitel : Archeologisch Inventariserend Veldonderzoek
GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 238
Projectnummer : DR 200071
Referentienummer : DR 200071
Revisie : 1
Datum : 9 december 2008

Auteur(s) : mevr. drs. N. Lubbers
E-mail adres : natasja.lubbers@grontmij.nl
Gecontroleerd door : dhr. dr. J.J. Hekman
Paraaf gecontroleerd :
Goedgekeurd door : dhr. drs. R. F. M. Onck
Paraaf goedgekeurd :
Contact : Stationsplein 12
9401 LB Assen
Postbus 29
9400 AA Assen
T +31 592 33 88 99
F +31 592 33 06 67
oord@grontmij.nl
www.grontmij.nl

Administratieve gegevens

**Datum opdrachtver-
strekking** : 28 december 2005

Opdrachtgever : Gemeente Tynaarlo

Uitvoerder : Grontmij Nederland bv
mevr. drs. N. Lubbers

Bevoegd gezag : Provincie Drenthe
Dhr. dr. W.A.B. van der Sanden
Provinciaal archeoloog

Locatie : gemeente : Tynaarlo
plaats : Zuidlaren
toponiem : De Walakker
RD coördinaten (x/y) : Noord:
242,455 / 567,450
Oost:
242,550 / 567,350
Zuid:
242,325 / 567,300
West:
242,350 / 567,400
kaartblad : 12 Oost Assen

ARCHIS II CIS-code : 15825

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Algemeen	5
1.2	Aanleiding en Doelstelling	5
2	Bureauonderzoek	6
2.1	Werkwijze	6
2.2	Resultaten Bureauonderzoek	6
2.2.1	Historische, huidige en toekomstige situatie.....	6
2.2.2	Geologie en bodem	6
2.2.3	Archeologie.....	7
2.3	Archeologische verwachting.....	8
3	Veldonderzoek	9
3.1	Werkwijze	9
3.2	Resultaten.....	9
4	Evaluatie	10
4.1	Conclusies.....	10
4.2	Advies	10

Bijlage 1
Locatie plangebied

Bijlage 2
Bekende en verwachte archeologische waarden

Bijlage 3
Locatie boringen

Bijlage 4
Boorprofielen

Bijlage 5
Literatuur

1 Inleiding

1.1 Algemeen

In opdracht van de Gemeente Tynaarlo heeft Grontmij Nederland bv een archeologisch Inventariserend Veldonderzoek (IVO) uitgevoerd op de locatie De Walaker te Zuidlaren. Het plangebied bevindt zich aan de zuidzijde van Zuidlaren, ten zuidwesten van de Annerweg en ligt gemiddeld 5 meter boven het NAP. Het RD-centrumcoördinaat is 242,450 / 567,375. De totale oppervlakte van het te onderzoeken terrein bedraagt circa 1,2 hectare. De exacte locatie van het plangebied wordt weergegeven in bijlage 1.

1.2 Aanleiding en doelstelling

De aanleiding voor het onderzoek wordt gevormd door de geplande uitbreiding van de ten zuidoosten van het plangebied gelegen begraafplaats. De daarmee gepaard gaande bodemingrepen zullen de bodem en mogelijk eventueel aanwezige archeologische resten daarin verstoren of vernietigen. Het doel is het opsporen en in kaart brengen van eventueel aanwezige archeologische resten in het gebied. Het onderzoek heeft bestaan uit een korte bureaustudie, het uitvoeren van een karterend booronderzoek en een rapportage.

2 Bureauonderzoek

2.1 Werkwijze

Voor het bureauonderzoek is onder andere aandacht besteed aan de geologische/geomorfologische alsmede bodemkundige aspecten van het plangebied en zijn bekende archeologische gegevens geïnventariseerd. Tevens zijn het historische en huidige grondgebruik beschreven. De volgende bronnen zijn voor dit onderzoek onder meer geraadpleegd:

- de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW)
- de Bodemkaart van Nederland 1:50000 blad 12 Oost
- het Centraal Archeologisch Archief (CAA) en het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB)

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek is een gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld. Deze verwachting is vervolgens in het veld door middel van het karterend booronderzoek getoetst.

2.2 Resultaten Bureauonderzoek

2.2.1 Historische, huidige en toekomstige situatie

In de Grote Historische Atlas van Nederland 1:50000, 2 Noord-Nederland 1851-1855 is te zien dat het plangebied destijds gelegen was op de Hondsrug, een hoger gelegen keileemrug in het landschap.

Momenteel is het terrein grotendeels in gebruik als grasland. Langs de randen bevindt zich een strook bos. De opdrachtgever is voornemens het terrein in gebruik te nemen als begraafplaats. Daartoe zullen bodemingrepen plaatsvinden tot een diepte van maximaal 3 meter.

2.2.2 Geologie en bodem

De geologische afzettingen die in het plangebied voorkomen en de huidige vorm van het landschap bepalen dateren uit het Pleistoceen en het Holoceen (zie Tabel 1). Gedurende de zeer koude en droge periode van het Midden-Weichselien trad op grote schaal winderosie op. Er werd veel zand verplaatst dat als een dek over grote delen van het gebied werd afgezet. De betreffende zanden behoren tot de Oude Dekzanden.

Tabel 1: indeling van het Kwartair

chronostratigrafie		jaren geleden		
Kwartair	Holoceen	Subatlanticum	3.000-Heden	
		Subboreaal	5.000-3.000	
		Atlanticum	8.000-5.000	
		Boreaal	9.000-8.000	
		Preboreaal	10.000-9.000	
	Pleistoceen	Laat	130.000-10.000	
			<i>Weichselien (ijstijd)</i>	<i>120.000-10.000</i>
		Midden	800.000-130.000	
			<i>Saalien (ijstijd)</i>	<i>200.000-130.000</i>
		Vroeg	2.400.000-800.000	

In het Vroege en Late Dryas-stadiaal (Laat Weichselien) waren de klimatologische omstandigheden van dien aard, dat er weer zandverstuivingen optraden. Het opgestoven materiaal wordt Jong Dekzand genoemd. Deze dekzanden worden aangeduid als de Formatie van Twente. In deze dekzanden kan bodemvorming hebben plaatsgevonden. Dit zijn de afzettingen die nu nog aan de oppervlakte liggen.

De bodem in het plangebied bestaat uit een loopodzolgrond met leemarm en zwak lemig fijn zand (classificatie Bodemkaart cY21 met grondwatertrap VII: gemiddelde hoogste grondwaterstand meer dan 80 cm en gemiddelde laagste grondwaterstand meer dan 160 cm beneden maaiveld). Loopodzolgronden komen vaak in samenhang met beekdalen voor op de flanken van keilemruigen (Hondsrug). Op deze gronden waren de omstandigheden gunstig voor een rijke begroeiing. In de prehistorie werden op deze plaatsen akkers gemaakt die later door ophoging met potstalmest de essen vormden.

2.2.3 Archeologie

Uit het plangebied zijn geen waarnemingen of terreinen van archeologische betekenis bekend in het Centraal Archeologisch Archief en het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de ROB. Direct ten noorden van het terrein zijn delen van urnen en crematieresten gevonden die duiden op de aanwezigheid van een urnenveld daterend uit de Late Bronstijd [1100-800 v Chr.](Waarnemingsnummers 40277 / 238658, ROB-objectcode 12 EZ-24). Deze zijn gevonden tijdens de ontzanding van het gebied in 1938. Mogelijk is het plangebied ook deels ontzand in deze periode.

Op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) is te zien dat aan het plangebied een middelhoge trefkans op archeologische sporen wordt toegekend (zie Bijlage 2).

Tabel 2: overzicht van archeologische perioden¹

Periode	Tijd
Laat-Paleolithicum (Oude Steentijd)	tot 9000 voor Christus
Mesolithicum (Midden Steentijd)	9000 – 4900 voor Christus
Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	5325 – 1900 voor Christus
Bronstijd	1900 – 800 voor Christus
IJzertijd	800 – 12 voor Christus
Romeinse Tijd	12 voor Christus - 450 na Christus
Vroege Middeleeuwen	450 – 1050 na Christus
Late Middeleeuwen	1050 – 1500 na Christus
Nieuwe Tijd	1500 na Christus – heden

2.3 Archeologische verwachting

Uit het bureauonderzoek blijkt dat er een kans bestaat dat zich in het plangebied archeologische waarden bevinden. Deze kans is gebaseerd op het bodemtype en reeds bekende archeologische waarden uit de directe omgeving van het plangebied. De hoger gelegen en goed ontwaterde podzolgronden en eerdgronden die drogere delen vormden in het landschap, waren in de (pre)historie favoriete bewoningslocaties. Archeologische resten bevinden zich waarschijnlijk in de top-laag van het Pleistoceen dekzand. Er kunnen resten worden verwacht uit alle archeologische perioden. Verwacht wordt dat eventueel aanwezige archeologische resten in redelijk gave conditie kunnen verkeren indien het terrein niet ontzand is.

2.4 Conclusies bureauonderzoek

Geconcludeerd kan worden dat er een kans bestaat dat er zich in het plangebied onverstoorde archeologische resten bevinden. Indien het terrein echter ontzand is zullen eventueel aanwezige resten niet meer in gave conditie verkeren. Met behulp van de gegevens van een inventariserend booronderzoek kan de opbouw en kwaliteit van het bodemprofiel worden vastgesteld en daarmee een inschatting worden gemaakt van de kans op aanwezigheid van onverstoorde archeologische resten in het plangebied.

¹ Voor de dateringen is gebruik gemaakt van Lanting en Van der Plicht, 1996, 2000 en 2002.

3 Veldonderzoek

3.1 Werkwijze

Het veldwerk voor het inventariserende veldonderzoek is verricht op 5 januari 2006 door een archeoloog. Hierbij zijn 14 grondboringen verricht met behulp van een edelmanboor met een diameter van 10 cm. De boringen zijn ingemeten met een meetlint. De boringen zijn uitgevoerd tot in de ongestoorde C-horizont (niet door bodenvorming beïnvloede natuurlijke ondergrond) tot een diepte van 3 meter beneden het maaiveld. De opgeboorde grond is onderzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals verbrand of bewerkt vuursteen, houtskool, verbrand bot, aardewerk en cultuurlagen. De boorprofielen zijn beschreven conform NEN5104 en de STIBOKA legenda. Voor de ligging van de boorpunten wordt verwezen naar Bijlage 3.

3.2 Resultaten

De resultaten van de boringen zijn weergegeven in Bijlage 4. Op alle boorlocaties is een sterk verstoord bodemprofiel waargenomen. Onder de bouwvoor bevindt zich een matig tot uiterst verstoorde zandlaag waarin een restant van de B-horizont (inspoelingslaag) is opgenomen. Ter hoogte van boring 11 is een opgebrachte bovenlaag aanwezig waarin restanten van een E-horizont (uitspoelingslaag) en een B-horizont zichtbaar waren. Daaronder is de oorspronkelijke bouwvoor waargenomen. Onder dit niveau is, op een diepte beginnend van 65 tot 165 cm, de onverstoorde geelwitte C-horizont aanwezig. Ter hoogte van boorlocatie 8 is keileem aangetroffen op een diepte van 205 cm.

Er zijn zowel aan het oppervlak als in de opgeboorde grond geen archeologische vondsten gedaan.

3.3 Conclusies veldwerk

Tijdens het veldonderzoek is gebleken dat het oorspronkelijke bodemprofiel in het plangebied ter hoogte van alle boorlocaties verstoord is tot op of in de C-horizont. Het waargenomen profiel ter hoogte van boorlocatie 11 doet vermoeden dat de bouwvoor in het plangebied is afgeschoven waarna het terrein is ontzand en de bouwvoor weer is terug geschoven. Het oorspronkelijke podzolprofiel is daarmee grotendeels verstoord. Er zijn tijdens het onderzoek geen archeologische resten aangetroffen.

Op basis van bovenstaande resultaten achten wij de kans op onverstoorde archeologische sporen in het plangebied De Walakker uiterst klein.

4 Evaluatie

4.1 Conclusies

In opdracht van Gemeente Tynaarlo heeft Grontmij een inventariserend archeologisch veldonderzoek (IVO) uitgevoerd ten behoeve van de uitbreiding van begraafplaats De Walakker. Het onderzoek bestond uit een korte bureaustudie, het uitvoeren van 14 grondboringen en een rapportage.

Uit de bureaustudie is geconcludeerd dat het plangebied zich in een gebied bevindt met een middelhoge trefkans op archeologische sporen en dat er gedurende alle archeologische perioden bewoning mogelijk is geweest. Verwacht werd dat eventuele archeologische sporen die zich in de top van het Pleistoceen dekzand bevinden nog in redelijk gave conditie kunnen verkeren indien er geen ontzanding van het terrein heeft plaatsgevonden. Geconcludeerd werd dat een inventariserend veldonderzoek plaats diende te vinden.

Tijdens het veldonderzoek is gebleken dat het oorspronkelijke bodemprofiel in het plangebied ter hoogte van alle boorlocaties verstoord is tot op of in de C-horizont. Het oorspronkelijke podzolprofiel is verstoord, waarschijnlijk ten gevolge van ontzanding. Er zijn zowel in de boringen als aan het oppervlak geen archeologische resten aangetroffen.

De kans op onverstoorde archeologische sporen in het plangebied De Walakker achten wij uiterst klein.

4.2 Advies

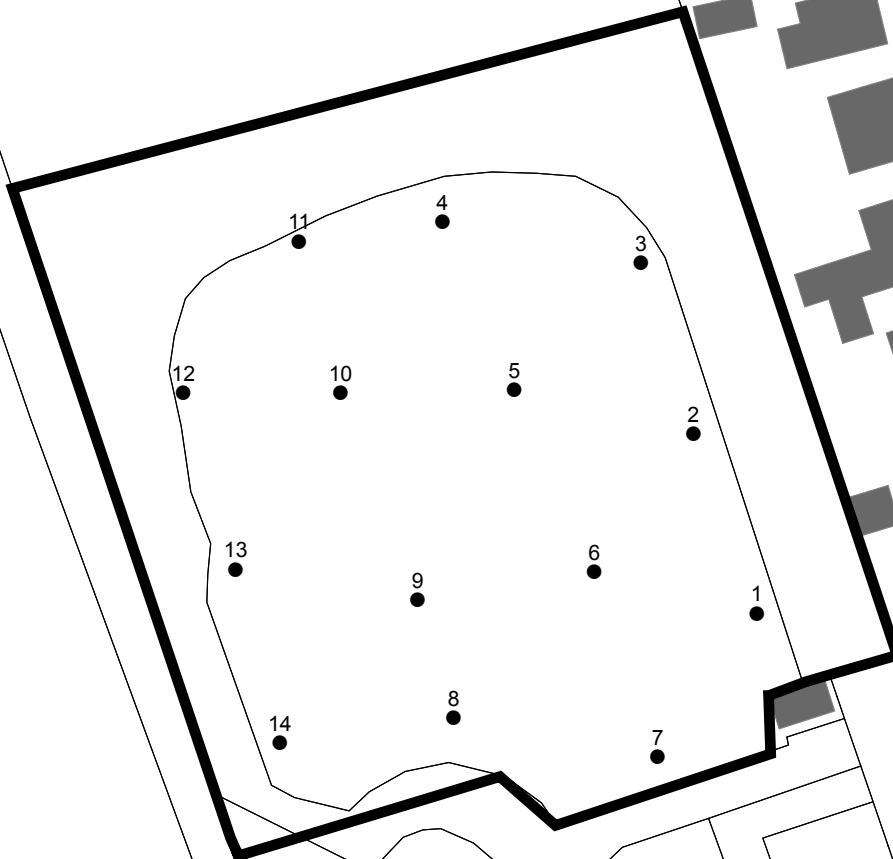
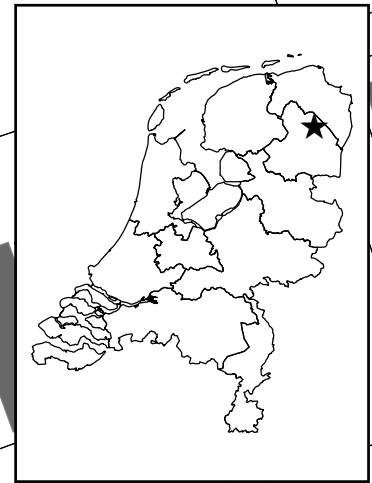
Op basis van de huidige stand van kennis achten wij beperkende / beschermende maatregelen voor het plangebied De Walakker niet wetenschappelijk verdedigbaar. Archeologisch vervolgonderzoek is niet noodzakelijk.

Wij willen u erop attenderen dat het onderzoek (overeenkomstig de richtlijnen) is gebaseerd op een steekproef. Indien tijdens de uitvoering onverhoopt archeologische resten worden aangetroffen, dient direct contact opgenomen te worden met het bevoegd gezag.

Over dit advies dient contact opgenomen te worden met de provinciaal archeoloog van Drenthe, dhr. dr. W.A.B. van der Sanden.

Bijlage 1

Locatie plangebied

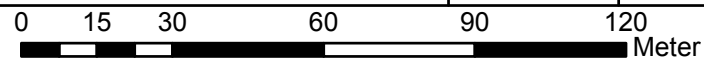
Archeologisch Onderzoek De Walakker te Zuidlaren

Locatie boringen

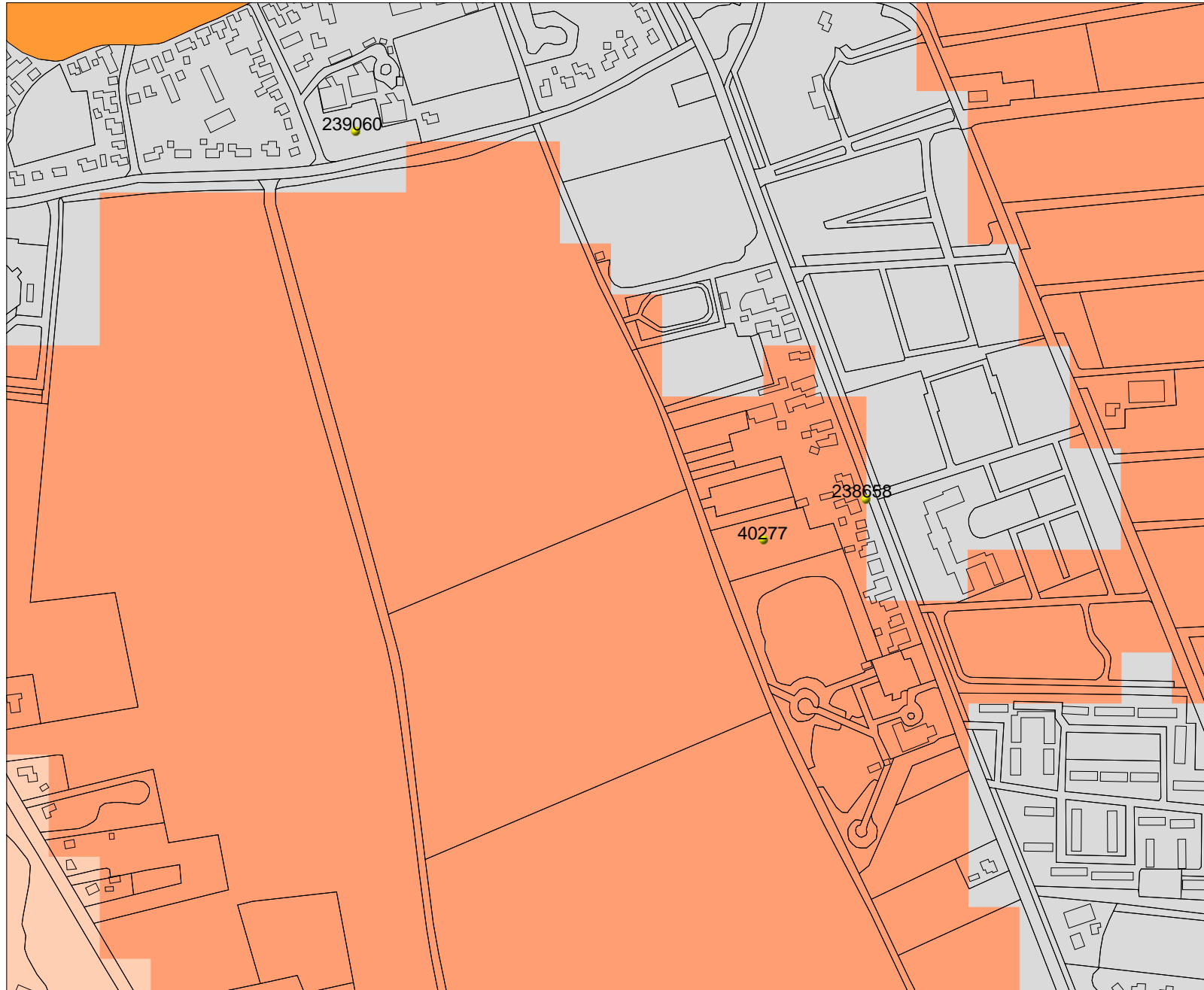
Opdrachtgever: gemeente Tynaarlo
Schaal: 1:1.500
Bron: tdn & veldgegevens Grontmij

projectnummer: DR 200071	
versie 1	datum:30-01-06
getekend MO	gecontroleerd NL

Bijlage 2

Bekende en verwachte archeologische waarden

Legenda

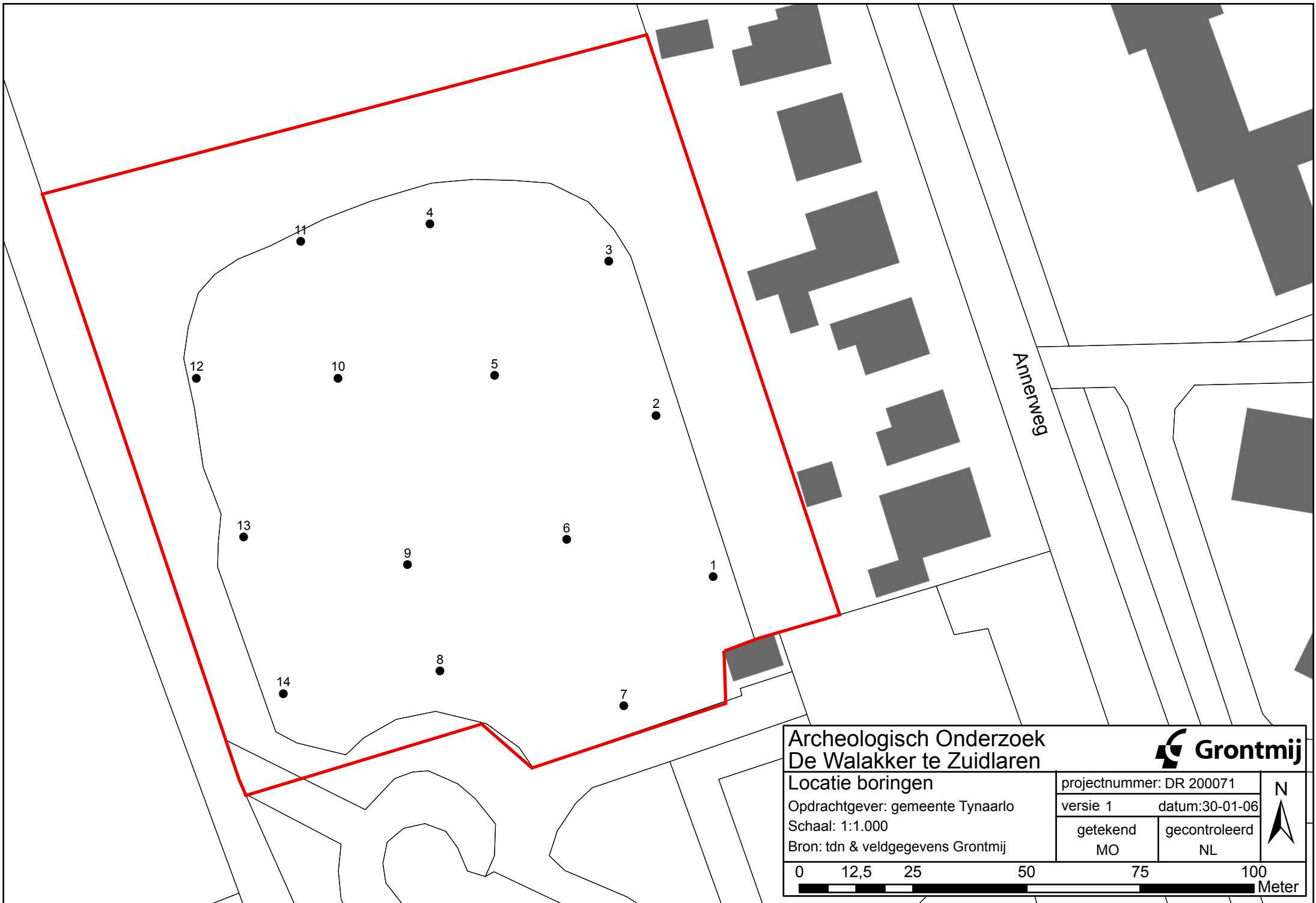
- VONDSTMELDINGEN
 - WAARNEMINGEN
- MONUMENTEN**
- archeologische betekenis
 - archeologische waarde
 - hoge archeologische waarde
 - zeer hoge archeologische waarde
 - zeer hoge arch waarde, beschermd
- HUIZEN
- TOP10 ((c)TDN)
- IKAW**
- zeer lage trefkans
 - lage trefkans
 - middelhoge trefkans
 - hoge trefkans
 - lage trefkans (water)
 - middelhoge trefkans (water)
 - hoge trefkans (water)
 - water
 - niet gekarteerd
- PROVINCIES

ROB
ArchisII

Bijlage 3

Locatie boringen

Archeologisch Onderzoek De Walakker te Zuidlaren

Locatie boringen

Opdrachtgever: gemeente Tynaarlo

Schaal: 1:1.000

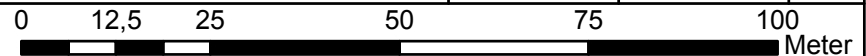
Bron: tdn & veldgegevens Grontmij

projectnummer: DR 200071

versie 1 datum:30-01-06

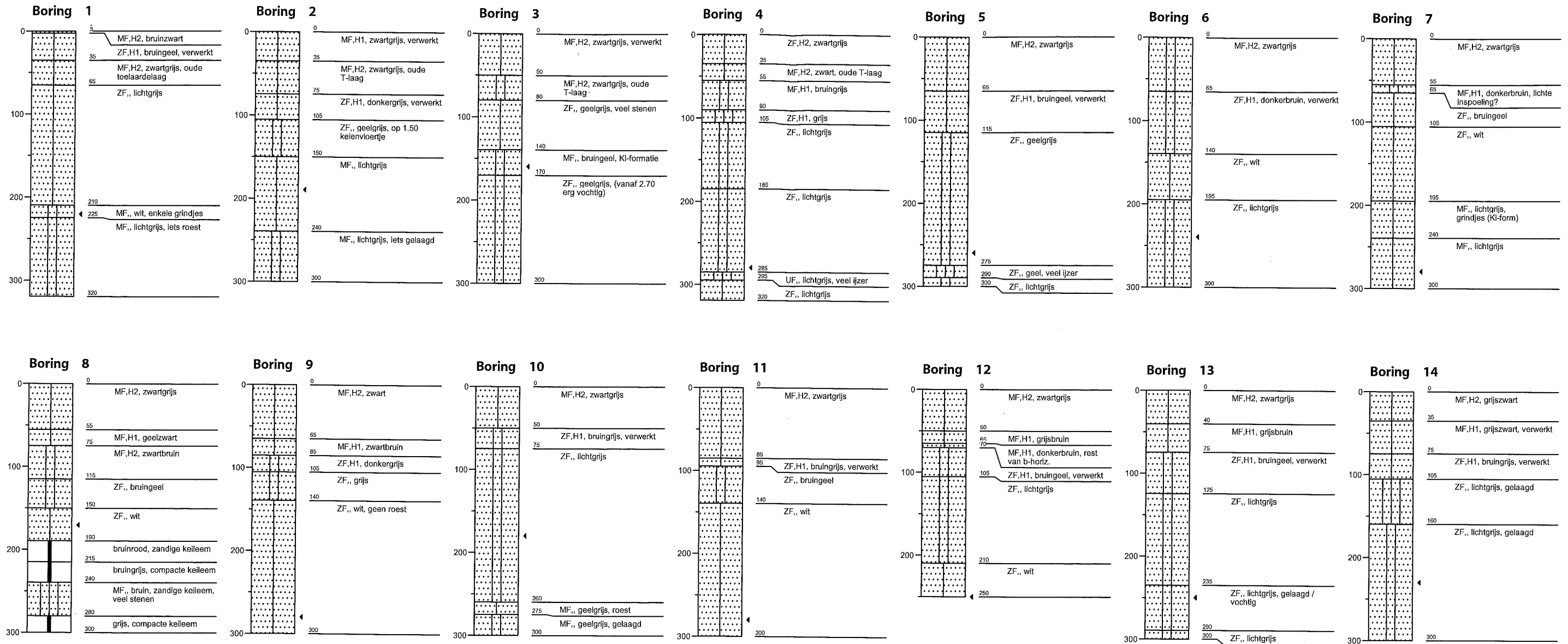
getekend
MO

gecontroleerd
NL

Bijlage 4

Boorprofielen

Legenda

Minerale sedimenten

Indeling naar lutumgehalte (delen < 2 µm)
(voor waterafzettingen)

	zeer kleiarm zand (0 - 3% lutum)
	matig kleiarm zand (3 - 5% lutum)
	kleiig zand (5 - 8% lutum)
	zeer lichte zavel (8 - 12% lutum)
	matig lichte zavel (12 - 18% lutum)
	zware zavel (18 - 25% lutum)
	lichte klei (25 - 35% lutum)
	matig zware klei (35 - 50% lutum)
	zeer zware klei (meer dan 50% lutum)

Veen

	veen
	kleiig veen
	zandig veen

Aanduidingen (gebruikt in combinatie met bovenstaande indeling)

Indeling van zand naar korrelgrootte

UF	uiterst fijn zand	(M50-cijfer	50-	105 µm)
ZF	zeer fijn zand	(M50-cijfer	105-	150 µm)
MF	matig fijn zand	(M50-cijfer	150-	210 µm)
MG	matig grof zand	(M50-cijfer	210-	420 µm)
ZG	zeer grof zand	(M50-cijfer	420-	2000 µm)

Indeling naar leemgehalte (delen < 50 µm)
(voor windafzettingen)

	zeer leemarm zand (0 - 5% leem)
	matig leemarm zand (5 - 10% leem)
	zwak lemig zand (10 - 18% leem)
	sterk lemig zand (18 - 33% leem)
	zeer sterk lemig zand (33 - 50% leem)
	zandige leem (50 - 85% leem)
	siltige leem (meer dan 85% leem)

geur

- geen geur
- zwakke geur
- matige geur
- sterke geur
- uiterste geur

olie

- geen olie-water reactie
- zwakke olie-water reactie
- matige olie-water reactie
- sterke olie-water reactie
- uiterste olie-water reactie

p.i.d.-waarde

- >0
- >1
- >10
- >100
- >1000
- >10000

monsters

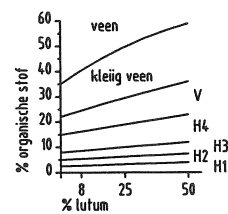
	geroerd monster
	ongeroerd monster

overig

- bijzonder bestanddeel
- Gemiddeld hoogste grondwaterstand
- grondwaterstand
- Gemiddeld laagste grondwaterstand

Indeling naar gehalte organische stof

H1	humusarm
H2	matig humeus
H3	zeer humeus
H4	humusrijk
V	venig

Bijlage 5

Literatuur

ANWB, 2004. *ANWB Topografische Atlas 1:25000. Drenthe*. Topografische Dienst. ANWB, Den Haag.

Geudeke, G.W. & L. Balk, 1990. *Grote Historische Atlas van Nederland 1:50.000. 2: Noord-Nederland 1851-1855*. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, Groningen.

Stiboka, 1970. *Bodemkaart van Nederland 1:50.000, blad 12 Oost Assen*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

www.grontmij.nl